

My (ja), s Mamou a bez

V štrnástich ma matka vzala na vidiek. Leto vrcholilo, augustový vzduch bičovali horúčavy. Predtým sme nikdy netrávili prázdniny na dedine. Otec dobre zarábala a tvrdil, že ľudia na úrovni si musia vedieť vyhodit' z kopytka. Zvyčajne sme teda chodili do prvotriednych kúpeľov či do zahraničia – na Azúrové pobrežie, do Álp a podobne. Rodičom ako väčšine ľudí „na úrovni“ očarovalo Zakopané, kde otec nosil biele košele a elegantné kravaty a mama štýlové šaty a topánky na vysokých podpätkoch. Ja som medzitým s bázňou pozorovala horské štíty. Rástla medzi nami bariéra, ktorú som si dlho nevedomovala. Ťahalo ma to k prírode. Pochopila som to až po svojej prvej skúsenosti nenaplneného materstva a rozpade manželstva. Vtedy som naplno prijala skutočnosť, že človek je s prírodou úzko spätý a zostane s ňou spätý až do konca sveta. Teraz vidím, že som si svoju cestu vybrala oveľa skôr. Vtedy v auguste na dedine.

Otec mal práce vyše hlavy a oznámil nám, že ten rok sa na prázdniny nepôjde. Mama šla vyskočiť z kože. Začala sa, že ona na leto vo Varšave nezostane a basta. Okamžite napísala sesternici, mojej tete. Tá nás s radosťou pozvala do svojho „skromného sídla“ pri lese. Šli sme teda. Prvý deň som takmer nepreriekla slova – tak ma ohúrila všadeprítomná zeleň, nové vône a chute, vyššivané obliečky na poduškách, maľované stropy, sväté obrázky na stenách. A neskrotná, divoká príroda, zápasiaca o každý kúsok priestoru. Cítila som sa tam dobre, hoci som sa považovala za dievča z mesta.

Jedného dňa teta vtrhla do kuchyne so slovami, že musí utekať po pôrodnú babu, lebo susedka rodí. Nestihla som sa ani nič opýtať – zmizla tak rýchlo, ako sa zjavila. Pozrela som na matku, ktorá mlčky dojedla raňajky a sťažka prehltnula poslednú lyžičku tvarohu. Pochopila som, že slovo „rodí“ v nej vzbudilo nepokoj. Bola som jedináčik. Možno mala nejakú zlú skúsenosť. Možno môj príchod na svet sprevádzala bolesť, utrpenie alebo poníženie.

Občas som o pôrode premýšľala, hoci moje predstavy boli určite na míle vzdialené od skutočnosti, keďže som nemala odkiaľ získať informácie. Mama mi nikdy nič nehovorila, u nás doma bola téma telesnosti tabu. Telo predstavovalo niečo, čo treba pekne obliecť, o čo sa treba starať, udržiavať to zdravé a príťažlivé. Nič viac. Mama sa veľa maľovala, česala a voňavkovala. Chodila na prechádzky a tancovala, pretože to vraj prospieva postave. Tvarovala svoje telo, hnetla ho do vytúženej podoby. Ja som vo svojom tele hľadala známky prírody. Pozorovala som, ako mi rastú vlasy a nechty, zaobľujú sa prsia a boky, zaostrejajú sa črty tváre. Zamýšľala som sa nad ženskosťou, hoci som o nej nič nevedela. Cítila som však, že byť ženou neznamena len nosiť pekné topánky, natáčať si vlasy a maľovať pery. Nemala som poňatia, na koho sa obrátiť, koho sa pýtať, vlastne ani aké otázky klásť. Dlho som napríklad nevedela, na čo matke slúži pás od korzetárky, ku ktorému sa gombíkmi pripínajú trojuholníkové látkové vložky, nosia sa niekoľko dní v mesiaci a potom sa perú. Dozvedela som sa to, až keď nadišiel môj čas. Matka mi objednala rovnaký pás a vysvetlila mi, kedy ho mám použiť. Dodala, že sa nemusím báť, že tým prechádza každé dospelávajúce dievča. To bolo všetko. Uzavrela tému a nikdy sa už o nej so mnou nebavila. Ja som

rástla a sledovala zmeny. Vybadała som zvláštny vzťah medzi horskými štítmi, lesmi, striebornými jazerami, zelenými lúkami, riekami, vôňou zeme a vlastnou ženskosťou. Nevedela som to opísať. Mala som iba neurčitý pocit, že v žene je niečo prvotné a organické, čo pochádza od samotnej prírody.

Hoci som udalosť na vidieku na dlhý čas vytesnila na okraj vedomia, ukázala sa pre mňa v mnohých ohľadoch zlomová. Nechcela som si ju pamätať, keď som otehotnela, ani neskôr, keď som hľadala na zdravotné sestry v oslnivo bielych zásterách a čiapkach – vzpriamené, hrdé kráľovné žiarivo čistej pôrodnice. Spomenula som si na ňu až v tábore pri pohľade na Mamu a od tej chvíle som ju už nikdy nepustila z hlavy.

Dojedla som raňajky – domáci tvaroh so smotanou a s pažítkou, chlieb s čerstvým maslom a meltu s mliekom – a pod akousi zámienkou som sa vykradla z domu. Vedela som, že mama sa kamsi utiahne s knihou a celý deň bude nariekať na úpal. Utekala som rovno na statok rodiacej susedky a všetko som sledovala z úkrytu spoza ružového kra. Pod oknom a pred vchodom sa zhŕkli ženy. Rozvášnene klebetili, zároveň z nich však vyžarovala akási bezpodmienečná ostrážitosť.

„Mne takmer popraskali zuby, tak som ich zatínala,“ vyznala sa prvá.

„Ja som si želala len jedno, nech už je koniec. Babica ma upokojovala, že čím viac bolí, tým sme bližšie k cieľu,“ druhá na to.

„Ja som svojho chlapa pri prvom takmer zabila. Metala som hromy-blesky. Vraj ak sa ma ešte niekedy dotkne, tak uvidí! Ale potom sme mali ešte ďalších päť. Prirôdzene, s každým to šlo ľahšie a ľahšie,“ smiala sa tretia.

Zbadala som tetu, za ktorou drobčila staršia žena so šatkou na hlave, malá, vráskavá, trochu som sa jej bála. Neverila

som vlastným očiam, keď sa ostatné ženy pred ňou rozostúpili. Akoby jej vyjadrovali úctu, ba obdiv. Vycítila som z nich ešte čosi – prosbu o pomoc a bezhraničnú dôveru. Ženám pri pohľade na starenu odľahlo a bez váhania vykonávali jej povely. Dovtípila som sa, že je to pôrodná baba, ktorú spomínala teta. Len čo zavolala z domu „vodu!“, hneď sa ktorási žena rozbehla s vedrom k studni a iná šla do kuchyne zakúriť v peci a pripraviť hrnce. Ďalej som počula „plachtu“, „nôž“, „niť“, „šnútku“. Jedna žena nahlas húpala, že babica vydáva povely, len aby sa nepovedalo, a v skutočnosti má už všetko pripravené a k rodičke aj tak nikoho nepustí. Rozľahol sa krik. Nikdy v živote som nič podobné nepočula. Keď na chvíľu stíchol, pôrodná baba postupne pootvárala dokorán všetky okná a nakoniec aj vchodové dvere. Mávla rukou na ženy, aby ustúpili, aby dali rodičke trochu miesta, jej aj dieťaťu. Vtedy sa mi naskytol pohľad na časť miestnosti, kde prichádzal na svet nový život. Videla som, ako okolo nôh matky krepčí pôrodná baba.

„Prečo ste mi rozplietli vlasy, starká?“

Babica zahmkala a odvetila, že ju nič nesmie tlačiť či zväzovať. Všetko treba uvoľniť, otvoriť. Ten snubný prsteň treba dať dole. Žena si ho poslušne sňala.

Neskôr žena začala bedákať: „Neporodím. Nezládnem to. Neporodím. Neviem ako!“

Žena svoj strach preniesla aj na mňa. Sedela som za ružovým krom so spotenými dlaňami. Ten výjav mal v sebe čosi špecifické, čo vo mne vyvolávalo dovtedy neznámu hrôzu. Zdalo sa mi, že som svedkom udalosti na pomedzí života a smrti. Zrejme práve vtedy som pochopila, že narodenie a smrť sa nedajú oddeliť, že očakávanie dieťaťa sa vždy spája so strachom